

Federico Lombardi SJ,

„A harmadik Jézus Társasága”
Jezsuita generálisok a II. Vatikáni zsinat után

La Civiltà Cattolica, 4082 (2020. júl. 18.–aug. 1), 170–183.
Szabó Ferenc SJ fordítása.

Visszatekintve Jézus Társasága több mint négyszáz éves történetére, szokás szerint az „első” vagy a „rég” Jézus Társasááról beszélünk: a 16. századi alapítástól az 1773-as feloszlatásig; a „második” vagy „új” az 1814-es visszaállítástól napjainkig. De a legutolsó években már elkezdtek beszélni egy „harmadik” Társaságról: ez a „harmadik” lenne a II. Vatikáni zsinattól máig tartó szakasz. Csakugyan oly sok és oly mély változás történt a világban és az Egyházban, amelyek az utolsó évtizedekben hatottak Jézus Társaságára is, hogy erre való tekintettel a jezsuiták történetében új időszakról beszélhetünk.¹

A II. Vatikáni zsinat (1962–1965) kétségtelenül „korfordulót” jelent az Egyház történetében, és következőképp a szerzetesi intézményekben is mély megújulást sürgetett. A zsinat alatt, 1964. október 5-én elhunyt a régóta beteg belga **Jean-Baptiste Janssens** jezsuita generális, és összehívták a 31. Általános Rendgyűlést (=ÁR) utóda megválasztására: 1965. május 22-én megválasztották generálisnak **P. Pedro Arrupét**, aki részt tudott venni a zsinat utolsó ülészakán – és a Rendi Nagygyűlés üléseinek rövid megszakítása után – aktívan részt vett a Nagygyűlés végső munkáiban. 1966 utolsó hónapjaiban a Nagygyűlés megvalósította Jézus Társasága kormányzásának, életének és tevékenységének nagy revízióját („korszerűsítését”) a Zsinat megújulási irányelvei szerint.²

Nem önkényes tehát új korszakról beszélni: ez a Zsinattól és a 31. ÁR-től, P. Arrupe megválasztásától kezdődően napjainkig tart, mialatt négy jezsuita generális követte egymást: Pedro Arrupe (1965–1983; közben, 1981–1983 között P. Paolo Dezza delegátus kormányzott); Peter-Hans Kolvenbach (1983–2008); Adolfo Nicolás (2008–2016); Arturo Sosa (2016–). E legfőbb jezsuita elöljárók kormányzása négy egymást követő pápa szolgálatához kapcsolódik (nem számítva I. János Pál 33 napját 1978-ban): VI. Pál (1963–1978); II. János Pál (1978–2005); XVI. Benedek (2005–2013); Ferenc pápa (2013–).

---

¹ Lombardi atya (aki a pápák közeli munkatársa és szócsöve volt) most ismertetett cikkében gyakran hivatkozik G. La Bella könyvére: *I Gesuiti, Dal Vaticano II a Papa Francesco*, Milano, 2018.

² La Bella szerint a 31. Nagygyűlés eredményeként a Társaság bizakodó, optimista, nyitott a kor követelményeire, megerősödött a lelki életben, kevésbé merev, formalista és ünnepléses, testvériesebb lett, egyszerűbb a viszonya a hierarchiához.

Arrupe: rálátás a világra és a zsinati megújulás prófétája

A spanyol (baszk) Pedro Arrupe a zsinat utáni években kormányozta a Társaságot. Életét misszionáriusként Japánban töltötte; Hirosimában megélte az atombomba pusztítását, amelyről beszámolt önéletrajzi írásában. A bomba akkor robbant fel, amikor a Páter a városban novíciusmester volt. Ővele megszakadt az Európában élő generálisok sora; „non európai európa”, a „perifériáról” jött Rómába a mai nagyvilágra nyitott tekintettel, korunk drámai valóságának megtapasztalásával. Valamennyi generálisutódja már „nem európai európai”, illetve egyszerűen nem európai volt. Ez nagyon jelentős tény.

P. Arrupe lelkiségének szilárd alapja az ignáci írások elményült és szenvedélyes tanulmányozása, amelyet leveleiben, beszédeiben, rendtestvéreihez intézett dokumentumaiban állandóan és spontán módon gyümölcsöt tetett. Ebből a szempontból is P. Arrupe alkalmas vezető volt, hogy a zsinat szerzetesekhez intézett felszólítását megvalósítsa a Társaságban: a megújuláshoz visszahajolni az Alapító „sajátos karizmája” forrásaihoz.

Kormányzási stílusában P. Arrupe újító volt. A múlttól különbözőn ma már lehetséges a generálisoknak és a pápáknak hosszú, nemzetközi utakat tenni. Az új Generális nyitott, kedves, megnyerő személyiségével minden kontinensen megjelenik és lelkesíti jezsuitát. Tud dönteni, ha szükséges, mélyen megéli a szerzetesi engedelmesség és a disponibilitás (tettre-készség) értékét, de kormányzási módját inkább jellemzi a sugallás és az elnézést, semmint a parancsolgatás és a utasítás. Nem rendelkezik az összejövetelek szervezése és a vezetés adományával; ezért nagyon számít tanácsosaira és munkatársaira, és néha megrovásban részesül, hogy túlzott szerepet enged nekik; de kétségtelen, hogy vezetése alatt szerzetesei az Evangéliumot bátran és nagy lendülettel szétvitték a világba az új kulturális környezetekbe. A Legfőbb Szerzeteselőjárók Uniója már 1967-ben megválasztotta őt előjárójának, és ezt még négy alkalommal megerősítette 1982-ig, vagyis betegsége kezdetéig. Általános tisztelet vette körül erényeiért, ezért történt, hogy – egyedüli esetként Szent Ignác és Francisco Borgia generálisok óta – elkezdődött boldoggá avatási eljárása.³

Jézus Társasága megújulásának több irányban kell megvalósulnia, számolva sok-sok konkrét helyzettel. Például Ázsiában és Afrikában vége lett az európaiak gyarmatosítási korának: itt a Társaságot újra kell szervezni. Ezentúl nem az európai provinciáktól függő „missziókra” kell koncentrálni, hanem megalakítani a helyi valóságban gyökerező és ott kormányzott új rendtartományokat. Latin-Amerikában a fejlődés és az igazságtalanságok miatti forrongás növekvő tudatosítása egyre inkább arra ösztönzi a jezsuitákat, hogy kötelezzék el magukat a szociális apostolkodásban, a szegények felkarolásában és nevelésében, eltérően az eddigi munkájuktól, amely főleg a felsőbb osztályok, az elit felé irányult.⁴

³ Elkezdődött P. Roothaan generálisé (1829-1853) is, de aztán abba maradt az ügy.

⁴ P. Arrupe 1969-ben létrehozott a római jezsuita Kúrián egy „Szociális Titkárságot”, amely nemrég ünnepelte 50. évfordulóját, és amelynek neve ma: A Társadalmi Igazságosság és a Környezetvédelem Titkársága.

A zsinat utáni időszak azonban az Egyházon belüli erős feszültségek ideje. Rövid idő alatt a zsinati lelkesedésen felülkerekedett az 1968-as forrongás és a bonyolult kulturális környezet: az intézmények és a hagyományos erkölcs elleni lázadás [kulturális és szexuális forradalom – a fordító], a tekintélyi válság az Egyházban (elég utalnunk a *Humanae vitae* kezdetű enciklika közzététele által kiváltott viharra). Természetesen ez a korjelenség a jezsuitákat is érintette.

A személyes és közösségi szerzetesi élet hagyományos formái válságba kerültek, a rendből való kilépések megdöbbentő módon növekedtek (erről később lesznek statisztikák), a szociális, politikai és teológiai témák körüli nyilvános viták botránkozást és zavart keltettek, aggodalmat a társadalmi rend és a vallás jövőjét illetően, megingatva a biztonságot és a tájékozódás támpontjait. Ez jellemezte sok felelős egyházi személy és sok jezsuita lelkiállapotát is.

A Rend belső feszültsége és P. Arrupe kormányzásának kritikája eljutott a legmagasabb körökbe, és – jellemző módon – Spanyolországban egy (konzervatív) jezsuita csoport, amely magát az „igazi Társaság”-nak tartotta, elhatározta egy elkülönülő jezsuita provincia megalakítását. A válság megoldódott, hála VI. Pál pápának, aki P. Arrupét támogatta, de megmaradt mint a belső és külső mély válság figyelmeztető jele, amely tovább táplálta a kritikákat és a bizalmatlanságot a rendi vezetéssel szemben.

A kritikák ellenére P. Arrupe nem veszítette el bátorságát, minthogy érezte, hogy a rendtagok nagy többsége megérti, tiszteli, támogatja nehéz elkötelezettségében. Pár éven belül azonban világhosszá vált: a 31. ÁR által végzett munka nem elégséges, hogy irányítsa Jézus Társaságát a gyorsan és mélyen megváltozott világban. Ezért elhatározta, hogy – ez volt generálisi működésének legfontosabb tette –, hogy összehívja az új, 32. ÁR-t, amely alaposabban reflektál a jezsuiták küldetésére, figyelve az új kihívásokra és a II. Vaticanum döntéseinek megvalósítására.

Hosszú előkészületek után 1974 és 1975 fordulója körül tartották meg ezt a nagygyűlést, jelentős belső feszültségek közepette, főleg pedig a P. Arrupe és VI. Pál közti sorozatos félreértések miatt.⁵ A 32. ÁR egyike volt a legnehezebbeknek Jézus Társasága történetében, de azt is el kell ismerni, hogy sikerült megfogalmaznia két fontos pontot a jezsuita élet mai fejlődése számára. Ez a híressé vált 4. határozat. „A hit szolgálata és az igazságosság előmozdítása képezi a Társaság ez és ugyanazon küldetését. Ezért a kettőt nem választhatjuk el egymástól sem célkitűzésünkben, sem cselekedetünkben, sem életünkben.” (KSZ 4/2§)⁶ Kevésbé ismert, de nagyon fontos a 11. határozat: „A lelkek egysége”. (Vö. KSZ 437. oldal számos hivatkozása.) Irányelvek a lelki élethez és a jezsuiták közösségi életéhez, amelyek ma sem veszítettek időszerűségükből.

---

⁵ Lombardi itt egy jegyzetben La Bella könyvéből idéz konkrétumokat: például vita volt a „grádusok”-ról, ti. hogy eddig nem minden tagot bocsátottak ünnepélyes utolsó fogadalmakhoz. Mindenesetre VI. Pál e zavaros, feszültségekkel terhes években aggodalma mellett mindig kifejezte nagyrabecsülését és elismerését Jézus Társasága szerepéért az Egyház vallási életében.

⁶ *Jézus Társaságának Rendalkotmánya és Kiegészítő Szabályok*, JTMR, Bp., 1997. (Rövidítése: R és KSZ)

A Társaság küldetéséről szóló 4. dekrétum – a hit szolgálata és az igazságosság előmozdítása – abszolút követelmény. Jelenti, hogy a jezsuiták szenvedélyesen részt akarnak venni a mai emberiség életében, különösen is ott, ahol szegénységtől és igazságtalanságtól szenvednek. E választásnak konkrét következményei vannak az élet és az apostolkodás különböző helyein. Nem nehéz tehát megérteni, hogy akkor és később is viták folytak a hit-igazságosság viszonyának értelmezésében.

Lombardi itt *két megjegyzést* tesz. Az *első*: amikor a jezsuiták hitről és igazságosságról beszélnek, nem tesznek valami nagyon eredetit, hanem egyszerűen megélik azt, amit az Egyház él, tudatában annak, ami a világban történik. Már VI. Pál 1967-ben közzétette történelmi *Populorum Progressio* kezdetű körlevelét, majd az *Igazságosság a világban* témát választotta az 1971-es püspöki szinódus számára. Továbbá Latin-Amerikában kibontakozott a felszabadítás-teológia különböző formákban, és más földrészekre is kiterjedt annak problémája. – *Második megjegyzés*: a következő években a jezsuita generálisok és az Általános Rendgyűlések folyamatosan pontosították a vitatott 4. dekrétum értelmét.

P. Arrupe kormányzása utolsó szakaszában fontos irányelveket adott a Társaság további elkötelezettségéhez. Ilyen volt az „inkulturáció” az Evangélium hirdetésében, amelyet 1978-ban közzétett Levelében fogalmazott meg.⁷ 1979-ben Arrupe felhívást intézett a világhoz a Vietnamból menekülő *boat people* nagylelkű megsegítésére. Akkor született meg a *Jesuit Refugee Service*, amelyben azóta is a jezsuiták együttműködnek más szerzetesekkel és világiakkal, más egyházi szervezetekkel. Végül P. Arrupe 1980-ban – széleskörű konzultáció és elmélyült reflexió után közzétette Levelét e témáról: marxista elemzés és párbeszéd a marxistákkal. Ez a téma akkor erősen vitatott volt, nagy feszültségek közepette, főleg Latin-Amerikában. Nagy elismertést is kapott a téma kiegyensúlyozott tárgyalásáért.

De mindenfelől érkeztek a jezsuiták elleni kritikák Rómába, amelyek mélyen megingatták (a kommunista Lengyelorszából jött) új pápa, II. János Pál bizalmát P. Arrupe kormányzásában. 1980-ban a pápa nem engedélyezte neki az Általános Rendgyűlés összehívását, amelyen be akarta nyújtani lemondását. 1981-ben P. Arrupét súlyos betegség érte, és a pápa P. Paolo Dezza SJ személyében delegátust nevezett ki a Rend kormányzására, amelyben segítségére volt P. Giuseppe Pittau SJ. II. János Pál szokatlan súlyos döntését a jezsuiták általában fájdalommal, de méltó engedelmisséggel fogadták. Így P. Dezzának – nagy bölcsességgel és ügyességgel – sikerült helyreállítani rövid időn belül a Rend iránti bizalmat a pápa részéről, amire szükség volt, hogy összehívhassák a 33. Általános Rendgyűlést.

Ily módon a Rend már 1983-ban visszatért normális helyzetébe az új, szabályosan megválasztott generális, Peter-Hans Kolvenbach vezetése alatt.

---

⁷ Megfogalmazásában aktívan részt vett P. Gorge Mario Bergoglio, akkori provinciális Argentínában.

Peter-Hans Kolvenbach generális kormányzása alatt egész elkötelezettségét bevetette, hogy a Társaság – visszanyerve és megszilárdítva az összhangot a pápával – újra megtalálja és megszilárdítsa életében és munkájában a derűs összhangot. Míg P. Arrupe generalátusával bőven foglalkozott a média és a közvélemény, Kolvenbach hosszú kormányzása kevésbé vonta magára a figyelmet. Ez egyébként tökéletesen megfelelt az új generális személyiségének és szándékának, aki nagyon bölcsen az elődje által kijelölt úton akart haladni, de mivel a Társaságot kevésbé „göröngyös úton” vezette (az ő szavai szerint), ez hozzájárult, hogy az ő profilja halványabb lett a médiában.

P. Elias Royon Arrupét „misztikusnak és prófétának” tekinti, Kolvenbachot pedig „bölcsnek és mesternek”, Arrupénál kevésbé karizmatikus személyiségnek. Kolvenbach magával hozta Libanonban feszültségek közepette eltöltött évtizedes missziójának tapasztalatát, megismerte a közel-keleti keresztények – és az örmény rítus – hagyományát, valamint a muzulmán világot. Tanulmányozta a nyelveket, egyetemi környezetben élt, ismeri és értékeli a valóságot és szellemi munka és a kulturális szolgálat fáradtságát. Életstílusa hasonlított a szemlélődő szerzetesekéhez, ami rendtársai többségének szemében egy kissé anormálisnak tűnt. Ez a stílus azonban nem akadályozta abban, hogy látogassa a jezsuitákat a világ különböző részein, és hogy kedves, szívélyes legyen rendtársaival, szellemes a társalgásban, amit megkönnyített rendkívüli nyelvtudása.⁸

Munkabírása és emlékezőtehetsége bámulatos volt. A kormányzásban rendszerint munkatársaival korán reggel kezdte a megbeszéléseket. Könnyen alkalmazkodott a Rend legkülönbözőbb helyzeteihez, a legapróbbakhoz is. Ugyanakkor kormányzása nem volt személyi és központosító, megbízott a provinciálisokban, nem avatkozott bele az ő felelősségi körükbe. Egyszóval: erősen kezében tartotta a kormányzás szálait, de lélegzeni hagyta az alárendelt felelősöket.

Kolvenbach világosan elsőbbséget adott a jezsuiták mély lelki életének. A *Formula Instituti* híres szavaira hivatkozott: „*curet primo Deum*”; vagyis Isten keresése/állítása álljon mindig a jezsuita szeme előtt; ez mintegy mottója lett lelki tanításának. Az Istennel való személyes egység, az Eucharisztia napi bemutatása, a közösségi megkülönböztetés szerepeltek ajánlásai között mint elengedhetetlenek

---

⁸ *A Fordító megjegyzése:* Ezt a jellemzést személyes tapasztalatommal is megerősítem. Amikor Párizsban a hatvanas évek derekán doktori disszertációnkra készültünk, a Rue d’Assasban többször találkoztam vele és a Vatikáni Rádió későbbi igazgatójával, P. Borgomeóval is. Amikor mi időnként színházba mentünk vagy valamilyen kulturális eseményen vettünk részt, Kolvenbach fáradhatatlanul tudományos kutatást végzett. Miután 1983-ban generálissá választották, már a Vatikáni Rádiónál dolgoztam. Egyik reggel a Kúria előtt találkoztunk, gratuláltam neki megválasztásához: „Ki hitte volna! Ön (mindig magázódott) generális lett, én egyszerű katona maradtam!” Mire ő: „De Ön híresebb, már könyveket írt!” – A kilencvenes évek derekán, amikor már hazatépülte, de nyaranként elmentem Rómába helyettesíteni a Vatikáni Rádiónál, szokás szerint egy-egy alkalommal vele ebédeltem a Kúrián. Mikor ima után leültünk, mindjárt megkérdezte: „Hogy megy a *Távlatok* folyóirata?” – Amikor Magyarországon járt, éppen egy kis filmet forgattunk a jezsuitákról, ő is szerepel benne.

szekularizált világunkban. Kolvenbach felhívta a figyelmet az intellektuális apostolkodásra és a Társaság nevelői munkájára, abban a meggyőződésben, hogy az Egyház manapság e nagy szolgálatokat várja a Társaságtól.

Egy évtizedes kormányzás után Kolvenbach szükségesnek látta a 34. ÁR összehívását. Ez a Rendgyűlés 1994-ben újra megfogalmazta négy határozatban a jezsuiták küldetését, hozzáadva a hit szolgálata és az igazságosság előmozdítása feladatához a párbeszédet a kultúrákkal és a különböző vallásokkal. Ezenkívül bőséges dokumentumokat fogalmazott meg különböző témákról: a szerzetesi tisztaság és szegénység, a helyes magatartás az Egyház szolgálatában (= hogyan éljük meg napjainkban az Ignác számára oly fontos „*sentire cum et in Ecclesia*” irányelvet?), együttműködés a világiakkal, a kormányzásban figyelni a „idők jeleire”, a nők helyzete a társadalomban és az Egyházban, környezetvédelem.

Ez a 34. ÁR – a Társaság kreatív hűségének megszilárdítása és megújítása távlatában – jóváhagyta és befejezte a Rend saját jogi kódexének revízióját, amelyet kifejezetten kért az előző ÁR, hivatkozva az 1983-ban kibocsátott új Kánonjogi Kódexre (CIC). Arról a nagy munkáról volt szó, hogy a mai korra „alkalmazzák” a Szent Ignác által írt Rendalkotmányt, igazodva az Egyház és a Társaság megújított Kódexéhez, felhasználva a Á. Rendgyűlések dekrétumait és generálisi leveleket; az így összeállított Kiegészítő Szabályokat csatolták a Rendalkotmányhoz.⁹

Kolvenbach figyelemmel kíséri az események alakulását a világban. A Kelet és Nyugat közötti „Fal” leomlása (a kommunizmus bukása) után sürgeti a Társaság újrakezdését a kelet-európai országokban; Afrikát és Kínát a Rend figyelmének homlokterébe állítja; elősegíti a „Rendtartományok konferenciáját” a különböző földrészekben, hogy kitágítsa a horizontot a jezsuiták reflexióihoz a globalizáció fokozódása által felvetett problémákról.

Közben a rendtársak elkötelezik magukat nehéz és kockázatos terepeken. A San Salvador-i Közép-Amerikai Egyetemen tanító jezsuiták lemeszárlása 1989. november 16-án nemcsak nagy felháborodást kelt, hanem fájdalmas jele annak, hogy milyen árat fizetnek a jezsuiták, ha mindvégig hűségesek maradnak küldetésükhöz. Ez a borzalmas bűntény a legszörnyűbb ebben az időszakban, de nem elszigetelt tény. Az 1969–2019 közötti 50 évben 57 jezsuitát öltek meg a hit terjesztésére és az igazságosság előmozdítására kapott küldetésük hűséges teljesítéséért. Keresztény távlatban vértanúságuk a legfontosabb tanúsítása annak, hogy a „hamadik Társaság” követi az Urat, „aki keresztjét hordozza”, a Szent Ignác által a La Storta-i látomásban kapott küldetés szerint.

P. Kolvenbach generálissága II. János Pál egész pápasága alatt tart. A generális szívósan és diszkrétan ápolja a Szentszékkel való kapcsolatokat. A Társaság élete változatos és eleven, kormányzását tisztelettel követik rendtestvérei. Kolvenbach a 2000-es évek elején megtudja, hogy a pápa nem akarja

---

⁹ E kötet megjelent magyarul: *Jézus Társaságának Rendalkotmánya és Kiegészítő Szabályok*, JTMR, Bp., 1997-ben Ádám János tartományfőnök előszavával. A fordítás testvéri összmunka eredménye: P. Gyulai, Hevenesi, Nemeshegyi, Németh, Szabó F. és Temesi részvételével. A tárgymutató elkészítését P. Nemeshegyi Péter végezte.

visszavonulását. Az új pápának, XVI. Benedeknek ismét előterjeszti szándékát, aki megadja bejegyzését.

A 35. ÁR előkészítése 2006 elején kezdődik, hogy aztán 2008 elején megtartsák. De miközben folynak az előkészületek, a Vatikánban vannak magasrangú személyiségek, akik ismét aggodalmukat fejezik ki a Társaság helyzetével és kormányzásával kapcsolatban, elannyira, hogy felmerül egy „komisszárius” kinevezésének a gondolata: Buenos Aires érsekére, Bergoglio bíborosra bízták volna. Bergoglio bíboros azonban határozottan ellene van e hipotézisnek; P. Kolvenbach pedig sürgős és határozott lépést tesz: közvetlenül XVI. Benedek pápához fordul. A veszély elhárul, de az ÁR nem éppen derűs légkörben nyílik meg a Társaságnak a Szentszékhez való viszonya miatt. Végül XVI. Benedek beszéde a Rendgyűlés tagjaihoz helyreállítja az igazi bizalom légkörét, és így a megválasztott új generális, **Adolfo Nicolás** derűs légkörben kezdheti kormányzását.

Nicolás, Sosa és a jezsuita pápa

A 35. ÁR fő feladata az volt, hogy elfogadja P. Kolvenbach lemondását, és megválassza utódját, aki a spanyol Adolfo Nicolás lett, aki egész apostoli életét Ázsiában (Japánban és Fülöp-szigeteken) töltötte. Így természetesen nyitott volt a különböző kultúrákkal és vallásokkal folytatott párbeszédre, szívélyes, több nyelvet ismerő, könnyen szót értett az evangelizálásban dolgozó rendtestvéreivel. Ő volt az alkalmas személyiség, aki megtestesítette a „kiengesztelődés” szellemét, könnyen kommunikált másokkal abban a Társaság sokszínű testében, amely immáron kiterítette „hálóját” a globalizált világban.

1965-től a Társaság tagjainak száma erősen lecsökkent, ugyanakkor nagyon jelentős földrajzi „eltolódás” történt Nyugat-Európától és Észak-Amerikától Latin-Amerika, Dél- és Kelet-Ázsia, s Afrika felé.¹⁰

Ez a tény természetesen megkívánta az állandó alkalmazkodást az új helyzetekhez, ami nem csupán a „visszavonulást”, a „front összehúzását” jelentette, hanem kreativitást az új kezdeményezésekben, új formákat az apostolkodásban és a kormányzásban.

P. Nicolás nagy lendülettel ebben az irányban kötelezte el magát, újraszervezte a provinciákat és az asszisztenciákat stb., bátorította a Rendben belül és kívül az együttműködés minden formáját. Ugyanakkor állandóan hangsúlyozta a jezsuiták lelki és kulturális elkötelezettségének minőségét: a „mélység” és az „egyetemesség” két fogalma jellemezte üzeneteit. Sürgette azt is, hogy a Társaság komolyan foglalkozzon a kiskorúakkal szemben elkövetett szexuális visszaélések problémájával, akár a Rendben belül, akár általában az Egyházban történtek. Mintegy

---

¹⁰ *Statisztikák:* 1965-ben a Társaság elérte történelmi csúcsát 36 038 taggal. Következik a gyors, folytonos csökkenés és 2019-ben már csak 15 586 jezsuita van (kevesebb, mint felére apadt le a tagok száma). Szédületes volt a zuhanás Európában (15 462-ről 3 960-ra) és Észak-Amerikában (9 637-ről 2 289). Napjainkban a jezsuiták majdnem fele Ázsiában és Afrikában él.

a jezsuiták földrajzi eloszlásának jele volt, hogy a 2012-es Prokurátorok gyűlését az afrikai Nairoiban rendezték meg, első alkalommal Európán kívül.

De P. Nicolás generálissága alatt a legfontosabb történelmi esemény: egy jezsuitát választottak meg pápának! Jóllehet ez önmagában nem volt lehetetlen dolog, nagyon távolinak tűnt a jezsuiták várakozásában és képzeletében. Továbbá Buenos Aires érsekének alakja különböző érzelmeket és feszült légkört teremtett Latin-Amerika Egyházaiban és saját jezsuita provinciájában, amelynek élére nagyon fiatalon nevezte ki P. Arrupe. De főleg Ferenc pápa érdeme, hogy a jezsuita pápa és Rendje között az első pillanattól létrejött a teljes, kölcsönös bizalom és szívélyes kapcsolat.

Bizalom és szívélyesség, ami idővel csak fokozódott nemcsak Ferenc pápa rendtársai felé irányuló, ismételt figyelmesség folytán, hanem azért is, mivel a pápa személye mélyen a jezsuita lelkiségben és a Társaság történetében gyökerezik.

Ferenc pápa jelen volt minden jezsuita számára különleges módon a 36. ÁR alkalmával 2016-ban, amikor elfogadták P. Nicolás lemondását, akinek – 80. évéhez közeledve – egyre fogyott ereje, és megválasztották utódját, a venezuelai **P. Aturo Sosa** személyében, aki az első nem európai generális. A harmadik Társaság tehát köszönthet egy jezsuita pápát, aki nem európai, Latin-amerikai, ugyanakkor első nem európai generálisát, aki szintén Latin-amerikai, és mindkettő jelen van a Rendgyűlés aulájában. Ferenc pápa buzdítja rendtársait, hogy szolgálják az Egyházat és az emberiséget egységben a Római Pápával és az ő vezetése alatt. Végleges lett az átmenet egy nem Európa-centrikus világba.

A jezsuita pápa nagyon diszkrétan ad jelzéseket konkrét elköteleződésekre az egész Társaságnak; inkább a megkülönböztetést hangsúlyozza, hogy a jezsuiták megtalálják az alkalmas utakat küldetésükhöz az Egyház szolgálatában – különösen is a papoknak ajánlja, hogy éljenek a „megkülönböztetés magatartásában”; de azért kéri is néhány jezsuita együttműködését: például azokat, akik a római Kúriában, egyetemi intézményekben vagy a *La Civiltà Cattolica* folyóiratnál dolgoznak.

Az új generális, A. Soza elindított az egész Társaságban egy reflexiót: melyek legyenek a Rend „egyetemes apostoli preferenciái” – megfelelően Ferenc pápa jelzett elvárásainak. A hosszú reflexiók eredménye: 1) Jelezni az Istenhez vezető utat a Lelkigyakorlatokkal és a megkülönböztetéssel. 2) Együtthaladni a szegényekkel, a világból kizártakkal, a méltóságukban megaláztatottakkal, így teljesítve a kiengesztelődés és az igazságosság küldetését. 3) Elkísérni a fiatalokat egy reményteli jövő megteremtésében. 4) Együttműködni a Közös Ház gondozásában (teremtésvédelem).¹¹

A harmadik Társaság története jelenleg tehát nagyon különleges jelleggel bír. A jezsuiták számára a pápa mindig is alapvető és eleven vonatkozási pont, bárki legyen is Péter utóda. Így lesz ez a következő pápák esetében is, miként a múltban volt. Mégis ezekben az években rendkívüli körülmény adódott, amely lehetővé

---

¹¹ Vö. A. Sosa, „I gesuiti e gli occhi di Francesco. Sette anni di pontificato”, in *La Civiltà Cattolica* 2020, I, 417–426.

teszi, hogy Jézus Társasága szolgálata hathatósabban bekapcsolódjon az egyetemes Egyház – a „kilépő Egyház” (Ferenc pápa kifejezése az EG-ben) – küldetésébe.

Szent Ignác szívesen nevezte Rendjét „legkisebb Társaságnak”. A rendtagok nagyon erős csökkenése ellenére, ami nagyobb alázatra int, a jezsuiták egy mindig időszerű lelki ajándék hordozóinak érzik magukat, amely termékeny lehet az emberiség különböző új helyzeteiben, amelyekben lehet és kell is „mindig keresni és megtalálni Istent”, aki a világ üdvösségén működik.